

Världen och säkerheten med president Obama

- *Frisinnad tidskrift nr 7, 2008*

Barack Obama skulle inte ha blivit USA:s president om det inte var för hans tidiga avståndstagande från Irakkriget.

Hans huvudargument mot storfavoriten Hillary Clinton under striden om vem skulle bli det demokratiska partiets kandidat var att hon inte varit konsekvent i sin syn på Irak. För många av Obamas anhängare betydde hans budskap om ”förändring” detsamma som ett slut på kriget. I slutstriden mot republikanen John McCain stod inte Irakfrågan längre i centrum. Men McCain hade ingen framgång hos väljarna när han hävdade att Obama hade en oansvarig inställning till kriget.

Nu blir Hillary Clinton Barack Obamas utrikesminister och den republikanske försvarsministern Robert Gates sitter åtminstone till att börja med kvar.

Missbelåtna demokrater skakar på huvudet och undrar vad den nye presidenten vill med sin och deras hjärtefråga. Skeptiska republikaner är nöjda med att Gates blir kvar men beskyller Obama för att vara en principiös cyniker. De återkommande frågorna om Obama under hela den långa valrörelsen som tystande först med hans statsmannalika allvar och kyla när finanskrisen bröt igenom de sista valkampsvveckorna ställs igen. Vem är han egentligen och vad vill han åstadkomma?

Många frågor

I omvärlden har stödet till presidentkandidaten Barack Obama varit än mer omfattande än i USA. Förkrossande majoriteter i opinionsmätningar världen över ville ha honom som USA:s president om de hade kunnat få rösta. Men också Obamaentusiasterna utanför USA kan ställa frågor:

- Kommer han att göra allvar av sitt kritiska tal om frihandel?
- Kommer hans försök att rädda och skapa arbetstillfällen i krisens USA innebära att amerikanska företag skyddas med otillbörliga medel och försämrar konkurrens och produktivitet?
- Kommer hans önskan att samarbeta multilateralt med allierade i praktiken mest innebära att han vill förmå europeiska allierade att skicka mer trupper till Afghanistan och dela ansvaret för ett alltmer vanskligt krigsföretag?

När Barack Obama talat om ”förändring” har han syftat på både person, sakpolitik och politiskt spel. Han ville visa att en afroamerikan kan bli president - den grundläggande förändring som hur det än går med allt annat kommer att vara en bestående ny erfarenhet av det här valet. Han ville få slut på Bushårens utmanande självsvåldlighet både ekonomiskt och säkerhetspolitiskt. Och han ville få slut på det partipolitiska käbblat och låsningarna i kongressen. Kärnan av hans anhängare har mest tänkt på de två första förändringarna. Hans utnämningar för utrikes- och försvarspolitik visade mer på den tredje förändringen – önskan att driva en politik över partigränserna.

Hillary Clinton är visserligen starkt förbunden med tuff demokratisk partipolitik. Men i säkerhetspolitiken står hon och de demokrater som hon företräder för en aningen mer traditionell militärt grundad linje. Och försvarsministern är alltså republikan som t o m tjänat den förhatlige George W Bush de senaste två åren.

Men att Barack Obama tar in starka personer som till en del är meningsmotståndare i den säkerhetspolitiska ledningen, behöver inte automatiskt innebära att den nye presidenten tänker backa sakpolitiskt.

Obama realist

Barack Obama är av det mesta att döma så kallad realist i sin syn på utrikes- och säkerhetspolitik. Det finns intressen som USA måste kunna försvara med militärt våld också utan medgivande från vare sig vänner eller fiender i omvärlden om nödvändigt. Samtidigt

inser en realist att inte ens en supermakt kan fatta beslut utan hänsyn till andra, att USA:s ensamma maktposition i världen av givna skäl kommer att avta framöver, att dagens stora ekonomiska och sociala frågor bara kan lösas i brett samarbete och att även andra stater har rättmätiga egna intressen.

Dialog och diplomati måste ges större utrymme i den praktiska utrikespolitiken. Det är varken möjligt eller försvarbart att utom i mycket speciella fall med militära medel försöka ändra världens förhållanden och regimer i andra länder till egen fördel.

Härtill måste USA skära i militärutgifterna. Upprustningen efter 11 september och framför allt Irakkriget har urholkat USA ekonomiskt och är en stor förklaring till de väldiga underskotten. Om stora offentliga investeringar i infrastruktur och miljövänlig energi och därtill skattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare ska vara den nye presidentens program för att vända den ekonomiska krisen, finns det inte pengar till militärutgifter som hittills. Obama har sagt att han vill utöka antalet soldater i armén och kommer sannolikt att försöka. Men ska han över huvud taget ha råd med det, måste han få slut på de pågående krigsföretagen och skära ordentligt i dyr högteknologi och nya vapensystem.

För att kunna genomföra sådana förändringar måste presidenten få med sig sina skeptiker och motståndare. Han vill inte riskera att framstå som utrikespolitisk naiv och möta protester från militären. Då behöver han Robert Gates, mer tjänsteman än politiker och skeptisk till Irakinsatsen sedan tidigare, för att påskynda uttaget ur Irak och stänga fånglägret i Guantanamo. Han behöver Hillary Clinton för att om nödvändigt sätta press på Israel i ännu ett försök att få slut på Mellanösternkonflikten utan att löpa risk att beskyllas för att vara mjuk mot Hamas. Den affärsmässigt kyliga Hillary Clinton kan också vara rätt sändebud för att tala sakligt allvar med ledare i Moskva och Beijing, som kan vara frågande inför en politiker med Obamas bakgrund och "stjärnstatus".

Ekonomi och den världsvida konjunkturkrisen kommer att ta den nye presidentens uppmärksamhet mer än den traditionella säkerhetspolitiken. Hans val av finansminister och ekonomiska rådgivare kom före presentationen av utrikes- och försvarsledning.

Obama har fått beröm, ibland med ett stänk av ironi, för att enbart välja den allra främsta expertisen, "de bästa och de mest begåvade" till ministrar och rådgivare på ekonomiområdet. Men just genom att vara de mest erfarna experterna har de sina band till den tidigare mer okritiska globaliseringspolitiken under Bill Clinton, som har sin del av ansvaret för att den finansiella utvecklingen blivit sådan den nu är. Frågan är om alla dessa kunskaper och erfarenheter också kan bidra till "förändring" och förnyelse. De bästa hjärnorna – och Obama själv tillhör ovedersägligen dem – är heller inte alltid de bästa politikerna.

De närmste åren kommer säkert inte att vara oproblematiske för frihandeln. Men det är osannolikt att USA:s hållning kommer att vara det största problemet. Hittills uttrycker sig Frankrikes president Sarkozy mer protektionistiskt än Obama.

Obama och Västeuropa

Den västeuropeiska entusiasmen för Barack Obama kan möjligen komma att kylas när Obama lämnar - egentligen samma - besked som sina företrädare att freden och friheten i Europa faktiskt är vunnen och att det nu åligger européerna själva att ta huvudansvaret för sin säkerhet. Härtill kommer Afghanistan. Han kommer inte att sakna argument för att begära större europeiska insatser. Men européer inom och utom Nato har också argument för att det vore fåfängt att bara fortsätta kriget i Afghanistan som hittills eller med än större militär kraft. Mer diplomati och mer bistånd måste in i bilden, även om kanske inte ens det hjälper. Här får vi se vad den nya amerikanska multilateralismen innebär och är värd.

"Kriget mot terrorismen" har varit ett sakligt ohållbart och med tiden alltmer solkat övergripande tema för amerikansk utrikespolitik sedan 11 september. Barack Obama kommer att göra klokt i att undvika det slagordet och allt det förknippas med. Risker för enskilda

terrorattentat mot USA och mot presidenten själv riskerar däremot snarast att öka när Barack Obama tillträder som president.

Men sin utstrålning och sin erfarenhet, sin förnyelse av den amerikanska drömmen om att alla kan lyckas, har Barack Obama plötsligt förändrat bilden av Amerika i världen. För dem som vill bekämpa USA utgör Obama en mycket allvarligare fiende än Bush och hans krig. De måste förskräckas av den nya Amerikavurmen. En ny stor terrorattack kan vara deras mest lockande åtgärd för att vända utvecklingen och få USA att sluta sig igen.

ANDERS MELLBOURN